

Sygn. akt III AUa 449/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 lipca 2016 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Grażyna Czyżak
Sędziowie:	SA Bożena Grubba (spr.) SA Aleksandra Urban
Protokolant:	stażysta Anita Musijowska

po rozpoznaniu w dniu 18 lipca 2016 r. w Gdańsku

sprawy E. M. (1)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego

na skutek apelacji E. M. (1)

od wyroku Sądu Okręgowego we Włocławku IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 grudnia 2015 r., sygn. akt IV U 761/15

zmienia zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję, w ten sposób, że umarza wnioskodawcy E. M. (1) należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaty świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz 5% opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu w łącznej kwocie 3.272,16 (trzy tysiące dwieście siedemdziesiąt dwa 16/100) złotych.

SSA Bożena Grubba SSA Grażyna Czyżak SSA Aleksandra Urban

Sygn. akt III AUa 449/16

UZASADNIENIE

Dnia 29 października 2015r. zobowiązany E. M. (1) wniósł odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 08 października 2015r. odmawiającej umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaty świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz 5% opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu w łącznej kwocie 3.272,16 złotych. Odwołanie zobowiązany uzasadnił trudną sytuacją życiową, spowodowaną chorobą, niepełnosprawnością oraz całkowitą niezdolnością do samodzielnej egzystencji i funkcjonowania w środowisku.

W odpowiedzi na odwołanie ZUS wniósł o jego oddalenie. W uzasadnieniu wskazał, że na skutek złożonego wniosku w dniu 24 sierpnia 2015r. organ rentowy dokonał analizy i oceny przesłanek warunkujących możliwość umorzenia. Uwzględniając treść odwołania wraz z załącznikami organ rentowy stwierdził, że w niniejszej sprawie nie zachodzą szczególnie uzasadnione przesłanki umożliwiające umorzenie należności.

W replice zobowiązany wskazał, że podstawą jego odwołania od decyzji ZUS była jego bardzo trudna sytuacja życiowa, na którą składa się jego kalectwo - brak obu kończyn dolnych, koszt pobytu w (...) we W., brak rodziny oraz potrzeby związane z pogarszającym się - i tak już bardzo słabym zdrowiem. Ponadto zobowiązany nie zgodził się z zapatrywaniem organu rentowego dotyczącego interpretacji art. 68 ustawy o świadczeniach rodzinnych wskazując na sytuację życiową, w której się obecnie znalazł.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 23 grudnia 2015 roku Sąd Okręgowy oddalił odwołanie E. M. (2). Sąd I instancji poczynił następujące ustalenia faktyczne oraz rozważania prawne, które uczynił podstawą rozstrzygnięcia:

Zobowiązany urodził się dnia (...) W dniu 17 listopada 1993r. Sąd Rejonowy w Rzeszowie wydał wyrok, sygn. akt RIIC 281/93, zobowiązujący E. M. (1) do opłacania alimentów na córkę M. M., urodzoną w dniu (...) w wysokości 500.000zł. W wyniku złożonego w dniu 02 marca 1994r. wniosku, w dniu 04 marca 1994r. (...) Oddział we W. przyznał M. M. świadczenie z funduszu alimentacyjnego w kwocie 500.000zł miesięcznie (po denominacji złotego 50zł miesięcznie). Na podstawie wyroku Sądu Rejonowego w Rzeszowie z dnia 13 grudnia 1999r., sygn. akt RIIC 127/99, zobowiązującego E. M. (1) do opłacania alimentów na córkę M. M. w wysokości 400zł miesięcznie, złożyła ona w dniu 25 stycznia 2000r. do (...) Oddział we W. wniosek o przyznanie świadczeń z funduszu alimentacyjnego. Na mocy kolejnych decyzji organu rentowego, od dnia 01 stycznia 2000r. do dnia 25 kwietnia 2002r. M. M. otrzymywała świadczenia z funduszu alimentacyjnego w wysokości 400zł miesięcznie.

W dniu 10 września 2015r. zadłużenie zobowiązanego na rzecz likwidowanego funduszu alimentacyjnego (alimenty na córkę oraz 5% opłata na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu) wynosiło 3.272,16zł. Zadłużenie jest spłacane poprzez comiesięczne wpłaty egzekucyjne – ostatnia z dnia 11 sierpnia 2015r. – w kwocie 339,65zł. Zobowiązany nie posiada ruchomości i nieruchomości o wartości egzekucyjnej, a ZUS FAL jest jedynym wierzycielem. Nie jest prowadzone wobec zobowiązanego postępowanie egzekucyjne z nieruchomości.

W dniu 24 sierpnia 2015r. zobowiązany złożył wniosek o umorzenie zaległości finansowych z funduszu alimentacyjnego. Zobowiązany wskazał, że jest mieszkańcem (...) we W. i jest emerytem. Jego emerytura jest przeznaczona na opłaty za pobyt w (...) oraz na opłacenie zaległych alimentów. W roku 2013 amputowano mu lewą, a w 2014r. prawą nogę. Po dokonaniu wyżej wskazanych opłat zobowiązanemu nie pozostają środki finansowe na zakup podstawowych leków, przede wszystkim przeciwbólowych oraz maści, bandaży, środków do higieny osobistej. Porusza się on na wózku inwalidzkim. Dalej zobowiązany wywodził, że motywuje swój wniosek postępującą degradacją swojego stanu zdrowia.

W dniu 27 marca 2013r. zobowiązany został poddany operacji amputacji lewego uda. W dniu 11 września 2013r. Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w M. postanowił zaliczyć zobowiązanego na stałe do znacznego stopnia niepełnosprawności. W dniu 16 czerwca 2014r. wydano decyzję, w której skierowano zobowiązanego do (...) dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz niepełnosprawnych fizycznie we W., ul. (...). W oparciu o zebrane w sprawie materiały dowodowe ustalono, że z uwagi na pogarszający się stan zdrowia zobowiązany wymaga całodobowej opieki, której nie można zabezpieczyć w środowisku. Od dnia 05 maja 2014r. zobowiązany przebywa w (...) we W., ul. (...), na czas nieokreślony. Za pobyt w (...) ponosi odpłatność w wysokości 70% swojego dochodu netto, tj. w kwocie 1.015,55zł miesięcznie. W dniu 10 października 2014r. lekarz orzecznik ZUS orzekł, że zobowiązany jest trwale niezdolny do samodzielnej egzystencji. Niezdolność do samodzielnej egzystencji pozostaje w związku ze stanem narządu ruchu. W okresie od dnia 28 października 2014r. do dnia 25 listopada 2014r. zobowiązany przebywał w Wojewódzkim Szpitalu (...) we W., gdzie w dniu 17 listopada 2014r. został poddany operacji amputacji nogi prawej. Zobowiązany jest emerytem, od dnia 01 marca 2015r. przysługuje mu emerytura po waloryzacji w kwocie 1.480,72zł brutto. Do emerytury przysługuje mu dodatek pielęgnacyjny w kwocie 208,17zł. Jego świadczenie jest

zmniejszane z powodu egzekucji sądowej, tj. o 370,18zł oraz z tytułu odpłatności za pobyt w (...), tj. o 666,32zł, łącznie o 1.036,5zł. Od dnia 01 marca 2015r. wysokość świadczenia do wypłaty wynosi 414,13zł miesięcznie.

W dniu 08 października 2015r. (...) Oddział w O. wydał decyzję o odmowie umorzenia zobowiązanemu należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaty świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz 5% opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu w łącznej kwocie 3.272,16zł. Organ rentowy stwierdził, że nie zachodzą szczególnie uzasadnione przesłanki pozwalające na umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego. W uzasadnieniu organ rentowy wskazał, że z powodu niewywiązywania się przez zobowiązanego z zasadzonego obowiązku alimentacyjnego, na mocy decyzji ZUS wypłacane były świadczenia z funduszu alimentacyjnego. W związku z powyższym zobowiązany posiadał zadłużenie, które egzekwowane jest na drodze postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym we Włocławku. ZUS wypłacał świadczenia w zastępstwie osoby zobowiązanej do alimentów. Świadczenia te są zwrotne, co oznacza, że zobowiązany ma obowiązek zwrotu wypłaconych świadczeń wraz z 5% opłatą na pokrycie kosztów działalności funduszu alimentacyjnego. Konieczność spłaty zadłużenia jest konsekwencją wieloletniego niewywiązywania się przez zobowiązanego z obowiązku alimentacyjnego wobec dziecka, natomiast trudna sytuacja materialna rodzica nie zwalnia go z powyższego obowiązku. Źródłem utrzymania zobowiązanego jest emerytura, pomniejszona o zajęcie komornicze oraz o odpłatność za pobyt w (...). Jest on osobą niepełnosprawną po amputacji kończyn dolnych. Zobowiązany nie nadesłał orzeczenia o stopniu niepełnosprawności oraz orzeczenia o niezdolności do pracy. Nie posiada on majątku ruchomego ani nieruchomości o wartości egzekucyjnej. Posiada tylko zadłużenie wobec likwidowanego funduszu alimentacyjnego; egzekucja jest skuteczna, ponieważ komornik sądowy dokonał zajęcia emerytury i regularnie przekazuje potrącenia na rachunek likwidowanego funduszu alimentacyjnego.

Stan faktyczny w niniejszej sprawie Sąd Okręgowy ustalił na podstawie dowodów ujawnionych na rozprawie w postaci dokumentacji zgromadzonej przez organ rentowy, dokumentów przedstawionych przez zobowiązanego i dołączonych do akt sprawy oraz jego zeznań. Autentyczność powyższych dokumentów nie była przez strony kwestionowana. Strony wyprowadzały z nich jedynie odmienne konkluzje o charakterze tak faktycznym, jak i jurydycznym. Również Sąd I instancji nie miał przesłanek, aby autentyczność wymienionych dokumentów kwestionować. Co do oceny zeznań zobowiązanego Sąd dał im wiarę w zakresie, w jakim są zgodne z powyższą dokumentacją. Sąd Okręgowy przy tym miał zastrzeżenia, co do zbieżności zeznań z dokumentacją, w zakresie np. choroby alkoholowej zobowiązanego, czy też kwot, które wydaje on na leki. Powyższe nieścisłości nie miały jednak znaczenia w niniejszej sprawie, jak się okaże w toku dalszych rozważań.

Sąd Okręgowy stwierdził, iż zobowiązany domagał się umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego na podstawie art. 68 ustawy o świadczeniach rodzinnych. Sporną okolicznością w niniejszej sprawie było, więc, czy zobowiązany potrafił wykazać istnienie szczególnie uzasadnionych przypadków związanych z jego sytuacją zdrowotną lub rodzinną. Spełnienie przez niego wymienionej przesłanki było, bowiem niezbędne do umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego. Wskazać należy, iż zgodnie z ogólnymi zasadami procesu cywilnego, to na zobowiązanym ciążył obowiązek wykazania prawdziwości zgłaszanych twierdzeń.

Zdaniem Sądu Okręgowego zobowiązany nie wykazał istnienia szczególnie uzasadnionych przypadków związanych z jego sytuacją zdrowotną lub rodzinną. Sąd Okręgowy stoi na stanowisku, że jeżeli zobowiązany ma źródło zarobkowania, a nadto, że owe źródło wystarcza mu w pełni na pokrycie kosztów należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego, nie powinno nastąpić ich umorzenie. Sąd wziął przy tym pod uwagę sytuację życiową ubezpieczonego, który otrzymuje emeryturę w wysokości 1.481,00zł brutto, jak również mieszka w (...) we W., gdzie na mocy art. 61 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej partycypuje w kosztach opłaty za pobyt (pokrywa 70% wymienionej opłaty). Zobowiązany pobiera również dodatek pielęgnacyjny w wysokości 208,17zł. Zobowiązany ma, zatem źródło comiesięcznego dochodu, jak również zapewnione bieżące utrzymanie: zakwaterowanie, wyżywienie, całodobową opiekę. Sąd Okręgowy wyeksponował, że wysokość emerytury, którą pobiera zobowiązany, jest średnią wysokością emerytury. Kwota najniższej emerytury wynosi, bowiem 880,45zł miesięcznie. Osoby, które są samotne, bez rodziny, tak, jak zobowiązany i które jednocześnie pobierają najniższą emeryturę, muszą się za wspomnianą kwotę utrzymać: kupić jedzenie, opłacić mieszkanie. Sąd I instancji zaznaczył, że kwota emerytury ubezpieczonego po potrąceniu

należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego (1.481zł - 339,65zł) wynosi 1.141,35zł, co jest kwotą wyższą niż kwota najniższej emerytury. Kwota 1.141,35zł zdaniem Sądu Okręgowego wystarcza ubezpieczonemu na podstawowe utrzymanie się (ubezpieczony płaci na rzecz (...) kwotę 1.015,55zł miesięcznie). Brak, zatem podstaw, aby twierdzić, że ubezpieczony nie ma źródła dochodu, a co za tym idzie, że jest niewypłacalny. Mało tego, zobowiązany ma na tyle wysoką emeryturę, że może sobie pozwolić na comiesięczne pełne uregulowanie zarówno opłaty za (...), jak i należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego.

Na marginesie Sąd Okręgowy stwierdził, że podnoszenie przez zobowiązanego konieczności wydawania pieniędzy na leki nie ma znaczenia w kontekście „szczególnie uzasadnionych przypadków” z art. 68 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych. Zgodnie, bowiem z jedną z tez orz. SA w Lublinie z dnia 19 listopada 2014r., III AUa 795/14, Legalis, z którą Sąd się zgadza, „konieczność zakupu leków nie jest >>szczególnie uzasadnionym przypadkiem<< w rozumieniu ustawy o świadczeniach rodzinnych, lecz naturalną konsekwencją wdrażania leczenia”.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wywiódł ubezpieczony E. M. (1) zaskarżając rozstrzygnięcie Sądu I instancji w całości, zarzucając naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 68 ust. 1 ustawy z 2003r. o świadczeniach rodzinnych poprzez błędne przyjęcie, że odwołujący nie wykazał istnienia szczególnie uzasadnionych przypadków związanych z jego sytuacją zdrowotną lub rodzinną.

Skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i orzeczenie o umorzeniu należności z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu alimentacyjnego oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego kosztów postępowania za I i II instancję według norm przepisanych.

W ocenie skarżącego zaskarżony wyrok narusza prawo i winien zostać uchylony. Podstawą rozstrzygnięcia Sądu I instancji było niewykazanie przez odwołującego istnienia szczególnie uzasadnionych przypadków związanych z jego sytuacją zdrowotną lub rodzinną. W ocenie odwołującego podobał on temu zadaniu.

Sąd I instancji słusznie zauważył, że do przyjęcia, iż zachodzi "szczególnie uzasadniony przypadek" pozwalający na umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego nie wystarcza ustalenie, że zobowiązany aktualnie nie posiada środków utrzymania, ale konieczna jest także ocena, iż przy uwzględnieniu jego wieku, stanu rodzinnego, kwalifikacji zawodowych oraz rokowań zdrowotnych nie będzie on w stanie również w przyszłości spłacać tych należności bez narażania siebie i swojej rodziny na pozbawienie możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych. Wyraźnego podkreślenia wymaga, że przesłanki do umorzenia należności na rzecz funduszu alimentacyjnego nie wyczerpuje sam fakt, iż zadłużenie jest większe niż możliwości zarobkowe i majątkowe zobowiązanego do alimentacji, co prowadzi do niemożliwości zaspokojenia podstawowych jego potrzeb bytowych. Brak stałych dochodów i związana z tym trudna sytuacja materialna jest, bowiem okolicznością dotyczącą wszystkich dłużników alimentacyjnych, gdyż uruchomienie funduszu alimentacyjnego następowało tylko wówczas, gdy dłużnik nie miał majątku, ani dochodów podlegających egzekucji.

Każdorazowo konieczna jest, zatem ocena, iż przy uwzględnieniu wieku danej osoby wnioskującej, jej stanu rodzinnego, kwalifikacji zawodowych oraz rokowań zdrowotnych nie będzie ta osoba w stanie również w przyszłości spłacać tych należności bez narażania siebie i swojej rodziny na pozbawienie możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych.

Odwołujący podniósł, iż jest on właśnie osobą, która spełnia przesłanki umorzenia wymienione w art. 68 ust. 1 ustawy z 2003r. o świadczeniach rodzinnych, i że jest właśnie taką osobą, której Państwo Polskie powinno pomóc mając na względzie uwarunkowania prawne. W życiu odwołującego nastąpiła sekwencja tragicznych zdarzeń losowych, które spowodowały, że życie odwołującego zamieniło się w prawdziwą walkę o przetrwanie, walkę z bólem po dokonanych amputacjach. W obecnej sytuacji odwołujący znalazł się niezależnie od swojej woli, a jego życie uległo takiemu pogorszeniu, że nie jest on w stanie na bieżąco spłacać swoich bieżących należności, a nadto nie ma perspektywy poprawy i zmiany tej sytuacji. Odwołujący w roku bieżącym skończy 71 lat i jako osoba niepełnosprawna nie ma żadnych zawodowych perspektyw. Odwołujący posiada taki stopień niepełnosprawności (kalectwa), który prowadzi

do sądownie potwierdzonej obiektywnej i definitywnej utraty perspektyw możliwości zarobkowania i spłaty zadłużenia alimentacyjnego. Odwołującego nie stać po prostu w ogóle na uiszczanie należności wobec funduszu alimentacyjnego, ani w takiej wysokości, w jakiej te zaległości przymusowo ściąga komornik, ani też w żadnej innej. Obecnie odwołującemu, po przekazaniu 70% dochodu na rzecz domu pomocy społecznej oraz po potrąceniu przez komornika, jest wypłacane zaledwie kilkadziesiąt złotych. Spłacanie zaległych należności do funduszu alimentacyjnego powoduje dla odwołującego ciężkie skutki. Odwołującego nie stać na kupowanie środków przeciwbólowych, bandaży, maści, specjalistycznych kremów zmiękczających skórę, zapobiegających powstawaniu wyprysków i stanów zapalnych skóry.

Odwołujący zwraca uwagę na całokształt okoliczności sprawy, a nie jedynie na aspekt związany z lekami. Odwołujący nie może zaspakajać swoich podstawowych funkcji życiowych ani też innych potrzeb - odwołujący pozbawiony jest tak prozaicznych rzeczy jak czytanie codziennych gazet, zakup książek, czy samodzielny wyjazd z (...) na spacer. Podkreślenia wymaga, że odwołujący nie może samodzielnie się poruszać. Brakuje mu środków na zakup wózka elektrycznego, a wraz z upływem lat jest coraz słabszy i często brakuje mu sił do przemieszczania się, do popychania kół wózka. Odwołującego ciągle odczuwa bóle fantomowe - nie stać go na inne sposoby niż tabletki przeciwbólowe sposoby leczenia jak np. elektrostymulacja. Najgorsze w tym wszystkim jest poczucie beznadziejności, pogłębiane przez świadomość braku środków pieniężnych i związana z tym niemoc.

Odwołujący uważa, iż to właśnie dla ludzi znajdujących się w takiej jak on sytuacji, ustawodawca przewidział możliwość umorzenia zaległości alimentacyjnych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja E. M. (1) jest zasadna skutkując koniecznością wydania orzeczenia reformatoryjnego.

Istotą sporu w niniejszym postępowaniu było stwierdzenie, czy ustalone okoliczności faktyczne uprawniają do uznania, iż w przypadku E. M. (1) wystąpiły „szczególne okoliczności” zgodnie z art. 68 ust. 1 z dnia 28.11.2003r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz.U.2015.114 ze zm.), uprawniające do umorzenia należności likwidowanego funduszu z tytułu wypłaconych świadczeń. Kluczowym aspektem była zaś wykładnia terminu normatywnego „szczególnie uzasadnionych przypadków” oraz stwierdzenie, czy ustalone okoliczności faktyczne pozwalają na zakwalifikowanie sytuacji ubezpieczonego za taki właśnie przypadek.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, we wskazanym powyżej zakresie Sąd Okręgowy poczynił prawidłowe ustalenia faktyczne, lecz dokonał ich błędnej oceny prawnej, co w konsekwencji skutkowało naruszeniem przepisów prawa materialnego.

Likwidatorem, o którym mowa w art. 68 ustawy jest zgodnie z art. 63 ust. 3 ustawy Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w zakresie spraw o świadczenia z funduszu, do których prawo powstało przed dniem wejścia w życie ustawy. Likwidator może upoważnić innych pracowników Zakładu do wykonywania określonych czynności związanych z likwidacją funduszu, o czym świadczy ust. 4 ww. przepisu. Obecnie obowiązująca ustawa w art. 71 uchylała ustawę z dnia 18 lipca 1974r. o funduszu alimentacyjnym (Dz. U. z 1991r. Nr 45, poz. 200, z późn. zm.) oraz z dnia 01 grudnia 1994 r. o zasiłkach rodzinnych, pielęgnacyjnych i wychowawczych (Dz. U. z 1998r. Nr 102, poz. 651, z późn. zm.).

Podkreślić należy, że fundusz alimentacyjny powstał w celu zapewnienia środków utrzymania osobom uprawnionym do alimentów, które nie mogły wyegzekwować tych świadczeń od osoby zobowiązanej do lożenia na ich utrzymanie. Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 18 lipca 1974r. o funduszu alimentacyjnym (t.j. Dz. U. z 1991r. Nr 45, poz. 200 ze zm.) świadczenia z funduszu przysługiwały tylko tym osobom, na rzecz, których alimenty zostały ustalone orzeczeniem sądu a egzekucja tych alimentów okazała się bezskuteczna całkowicie lub częściowo. Fundusz alimentacyjny uruchamiany był wówczas, gdy dłużnik alimentacyjny nie osiągał dochodów, ani nie posiadał majątku, z którego mogłaby być prowadzona egzekucja alimentów. Przyznanie świadczeń z funduszu alimentacyjnego nie zwalniało dłużnika z jego zobowiązań. Zgodnie z art. 13 i 14 ustawy, Zakład Ubezpieczeń Społecznych prowadził egzekucję przeciwko dłużnikowi aż do pełnego pokrycia należności tego funduszu.

Do skorzystania z instytucji umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego nie jest konieczne równoczesne (kumulatywne) wystąpienie przesłanek przewidzianych w tym przepisie - zarówno w zakresie sytuacji zdrowotnej, jak i rodzinnej zobowiązanego dłużnika. Wystarczające jest istnienie którejkolwiek z tych okoliczności - albo szczególnej sytuacji zdrowotnej, albo szczególnej sytuacji rodzinnej osoby, przeciwko której prowadzona jest egzekucja alimentów. Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2001r. w sprawie III ZP 2/01 (OSNP 2001/13/445) „swobodne” decyzje organu podlegają merytorycznej ocenie przez sąd ubezpieczeń. W takich sytuacjach sądy rozpatrując odwołania od decyzji odmawiających umorzenia nie tylko badają jej zgodność z prawem, ale oceniają także jej zgodność z własnym wyobrażeniem o tym, czy osoba ubiegająca się o umorzenie może z możliwości umorzenia skorzystać.

Z tego względu w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że w rozumieniu art. 68 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych „szczególnie uzasadnione przypadki” związane z sytuacją zdrowotną lub rodzinną zobowiązanego, które umożliwiają umorzenie należności zlikwidowanego funduszu alimentacyjnego to sytuacje nadzwyczajne powstałe w wyniku zdarzeń losowych, niezależne od zobowiązanego, w następstwie, których jego sytuacja ulega takiemu pogorszeniu, że nie jest on w stanie na bieżąco spłacać swoich należności, a nadto nie ma perspektywy poprawy i zmiany tej sytuacji (por. np. wyroki z dnia 06 sierpnia 2008r., II UK 359/07, OSNP 2010 nr 1-2, poz. 18 oraz z dnia 03 lutego 2010r., I UK 270/09, LEX nr 585729) oraz że osoba, na której ciąży obowiązek lub zaległości alimentacyjne nie powinna być w całości zwolniona z tych zobowiązań, jeżeli ma jakiegokolwiek realne możliwości choćby częściowej lub rozłożonej w czasie spłaty długów alimentacyjnych (tak w wyroku z dnia 10 listopada 2010r., I UK 119/10, LEX nr 686798).

Sąd odwoławczy w niniejszym składzie podziela stanowisko Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, że do przyjęcia, iż zachodzi „szczególnie uzasadniony przypadek”, pozwalający na umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego nie wystarcza nawet ustalenie, że zobowiązany aktualnie nie posiada środków utrzymania, ale konieczna jest także ocena, iż przy uwzględnieniu jego wieku, stanu rodzinnego, kwalifikacji zawodowych oraz rokowań zdrowotnych nie będzie w stanie również w przyszłości spłacać tych należności bez narażenia siebie i swojej rodziny na pozbawienie możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych (vide wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 05 czerwca 2013r., sygn. III AUa 22/13, LEX nr 1327594).

W celu ustalenia kryteriów umorzenia należności wypłaconych z funduszu alimentacyjnego można zastosować wykładnię systemową i sięgnąć do podobnych uregulowań występujących w prawie ubezpieczeń społecznych. Przepis § 3 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 31 lipca 2003 roku w sprawie szczegółowych zasad umarzania należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne (Dz. U. Nr 141, poz. 1365) wskazuje kryteria oceny „szczególnie uzasadnionego przypadku”. Przepis ten stwierdza, że Zakład może umorzyć należności z tytułu składek, jeżeli zobowiązany wykaże, że ze względu na stan majątkowy i sytuację rodzinną nie jest w stanie opłacić tych należności, ponieważ pociągałoby to zbyt ciężkie skutki dla zobowiązanego i jego rodziny, w szczególności - pozbawiałoby zobowiązanego i jego rodzinę możliwości zaspokojenia niezbędnych potrzeb życiowych, jak również w wypadku poniesienia strat materialnych w wyniku klęski żywiołowej lub innego nadzwyczajnego zdarzenia powodujących, że opłacenie należności z tytułu składek mogłoby pozbawić zobowiązanego możliwości dalszego prowadzenia działalności; przewlekłej choroby zobowiązanego lub konieczności sprawowania opieki nad przewlekle chorym członkiem rodziny, pozbawiającej zobowiązanego możliwości uzyskiwania dochodu umożliwiającego opłacenie należności.

Zauważyć należy, że przepis art. 68 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych na pierwszym miejscu, jako podstawę do umorzenia należności wskazuje sytuację zdrowotną zobowiązanego. Na pewno nie każda choroba, nawet ciężka, może być podstawą zastosowania ulg wynikających z tego przepisu, dlatego każdorazowo indywidualnej i kompleksowej powinien podlegać stan zdrowia wnioskodawcy.

Przenosząc powyższe uwagi na stan faktyczny niniejszej sprawy, w ocenie Sądu Apelacyjnego istniały wszelkie przesłanki, aby uznać sytuację E. M. (1) za szczególnie uzasadniony przypadek. Podkreślić należy, iż obecnie ubezpieczony ma 71 lat oraz zostały mu amputowane obie kończyny dolne. Zgodnie z orzeczeniem Lekarza Orzecznika

ZUS z dnia 10.10.2014 roku jest on trwale niezdolny do samodzielnej egzystencji. Orzeczeniem z dnia 11.09.2013 roku zaliczono ubezpieczonego do znacznego stopnia niepełnosprawności, stwierdzając, iż: istnieje konieczność zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze, oraz pomoce techniczne ułatwiające funkcjonowanie; wymaga korzystania z systemu środowiskowego wsparcia w samodzielnej egzystencji oraz, iż występuje konieczność stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. W ocenie Sądu Apelacyjnego słusznie zauważa Sąd I instancji, iż wysokość emerytury, którą pobiera zobowiązany, po potrąceniu należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego (1.481,00zł - 339,65zł) wynosi 1.141,35zł, co jest kwotą wyższą niż kwota najniższej emerytury. Niemniej stwierdzić należy, iż po uiszczeniu opłaty na (...) ubezpieczonemu pozostaje ubezpieczonemu do dyspozycji kwota 125,80 złotych. Konieczność zakupu leków w ocenie Sądu Apelacyjnego w niniejszym składzie może zostać zakwalifikowana, jako wydatek konieczny dla zapobieżenia dalszej, postępującej degeneracji stanu zdrowia ubezpieczonego i utrzymania na obecnym – minimalnym poziomie egzystencji. Ubezpieczony, co prawda reguluje na bieżąco w drodze egzekucji komorniczej zaległości na rzecz funduszu, lecz związane jest to z drastycznym obniżeniem komfortu jego życia, poniżej dopuszczalnych norm, co powoduje pozbawienie możliwości zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych.

Stwierdzić należy, iż sytuacja ubezpieczonego kształtuje się odmiennie od stanu faktycznego przywołanego przez Sąd I instancji orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 19 listopada 2014 roku w sprawie o sygn. akt III AUa 795/14. W przywołanej, bowiem sprawie ubezpieczony był osobą o biernym nastawieniu dla możliwości podjęcia pracy, z orzeczoną częściową niezdolnością do pracy. Zgodnie z art. 12 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2015r. poz. 748) częściowo niezdolną do pracy jest osoba, która w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji, a zatem zachowała zdolność do pracy po przekwalifikowaniu. W niniejszej sprawie E. M. (1) definitywnie takiej perspektywy nie posiada.

Podkreślić w tym miejscu należy, iż nie można stawiać znaku równości pomiędzy sytuacją osoby, u której przejściowo wystąpiła niemożność całkowitego lub częściowego regulowania zaległości alimentacyjnych oraz osoby, która bezpowrotnie utraciła zdolność jakiegokolwiek zarobkowania i nie posiada żadnego majątku ani dochodów. Pierwszy z wymienionych przypadków może uzasadniać, co najwyżej odroczenie terminu płatności należności lub rozłożenie jej na raty i to niezależnie od wyboru przez osobę obciążoną zaległościami alimentacyjnymi ulgi polegającej na umorzeniu należności i złożenia przez nią wniosku w tym zakresie. W takiej sytuacji uwzględnienie wniosku i zwolnienie z długu alimentacyjnego prowadziłyby do nieuzasadnionego poszerzenia możliwości korzystania z umorzenia należności kosztem uszczuplenia środków z funduszu ubezpieczeń społecznych przez osoby, których sytuacja w dającej się przewidzieć perspektywie może ulec poprawie na tyle, że będą one w stanie regulować zaległości alimentacyjne lub które posiadają dochód pozwalający na choćby częściową spłatę długów alimentacyjnych.

Mając na uwadze powyższe rozważania, Sąd Apelacyjny – wyraził odmienne stanowisko niż Sąd I instancji – a mianowicie, iż po przeanalizowaniu akt sprawy niewątpliwie istnieją podstawy do całościowego umorzenia zaległości ubezpieczonego. Wobec powyższego Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji wyroku.

SSA Bożena Grubba SSA Grażyna Czyżak SSA Aleksandra Urban